

Maciej Baraniak*

Mistrzostwa Świata Międzynarodowej Federacji w Zakopanem w 1929 r. i 1939 r.

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie Mistrzostw Świata Międzynarodowej Federacji (FIS) organizowanych w Zakopanem w okresie międzywojennym w latach 1929 i 1939. Autor opisuje przygotowania do mistrzostw, wskazuje na zachowane materialne ślady zawodów w postaci obiektów sportowych. Prezentuje wpływ, jaki wywarły mistrzostwa na rozwój polskiego narciarstwa, a także rozkwit Zakopanego i jego popularyzację na całym świecie. W artykule usystematyzowano przebieg poszczególnych konkurencji i osiągnięte rezultaty.

Słowa kluczowe: narciarstwo, FIS, Mistrzostwa Świata Międzynarodowej Federacji Narciarskiej FIS, Zakopane.

Zakopane dwukrotnie organizowało w latach międzywojennych międzynarodowe mistrzostwa świata federacji narciarskiej FIS. Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie tych największych zawodów narciarskich organizowanych pod Giewontem w okresie międzywojennym: w 1929 roku na jubileusz 10-lecia Polskiego Związku Narciarskiego, oraz w 1939 r. na jego 20-lecie. Artykuł ma również na celu zwrócenie uwagi czytelnika na wpływ, jaki wywarły te wielkie imprezy na rozwój polskiego narciarstwa, a także rozkwit Zakopanego i jego popularyzację na całym świecie.

---

* Doktorant w Zakładzie Historii i Organizacji Rekreacji, Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie.

Historia tych zawodów doczekała się szeregu różnych opracowań. Jednakże we wszystkich tych pracach interesująca nas problematyka nie znajduje pełnego odzwierciedlenia.

W latach siedemdziesiątych ukazały się dwie pozycje książkowe, stanowiące swego rodzaju kroniki sportowe¹.

Opisując dotychczasowy stan badań nad zakopiańskimi mistrzostwami, należy wspomnieć na temat wydawnictw o charakterze jubileuszowym. Dotychczas ukazały się dwa tego typu opracowania, wydane z okazji pięćdziesiątej i sześćdziesiątej rocznicy powstania PZN².

W 2009 roku pracę doktorską dotyczącą działalności PZN w latach 1919–1989 zrealizowano w poznańskiej AWF³.

Przytoczone opracowania, pomimo swej różnej przydatności, niewątpliwie przyczyniły się do pełniejszej realizacji zadania polegającego na kompletnym przedstawieniu Mistrzostw Świata Federacji FIS w roku 1929 i 1939.

Na X Kongresie FIS – Federation Internationale de Ski (Międzynarodowa Federacja Narciarska) w 1928 r. w St. Moritz uchwalono powierzyć Polsce i Zakopanemu organizację mistrzostw świata w 1929 roku⁴. Odbyły się one w dniach od 5 do 10 lutego. W Zakopanem zawiązał się komitet organizacyjny, na czele z prezesem Polskiego Związku Narciarskiego inż. Aleksandrem Bobkowskim⁵. Dzięki jego staraniom w FIS i osobistemu zaangażowaniu Zakopane stało się organizatorem wspomnianych mistrzostw świata.

Protectorat zawodów objął prezydent Rzeczypospolitej Ignacy Mościcki, przewodnictwo honorowe – marszałek Józef Piłsudski. W skład prezydium honorowego weszli ambasadorowie i pełnomocni posłowie państw reprezentowanych na zawodach⁶. W związku z FIS-em w 1929 r. dokonano szeregu prac budowlanych. Za najważniejsze uznano przebudowę skoczni na Krokwi. Wybudowano nowe trybuny wachlarzowe, mogące pomieścić dwa tysiące osób. Ponadto wzniesiono cztery trybuny dla gości specjalnych, wojskowych, prasy itp. Sama skocznia została dobrze przygotowana do zawodów: zmieniono jej profil, rozbieg oraz zeskok. Po przebudowie Zakopane otrzymało jedną z największych

¹ J. Kapeniak, *Tatrzańskie Diabły*, Warszawa 1973; L. Fischer, J. Kapeniak, J. Matzenauer, *Kronika śnieżnych tras*, Warszawa 1977.

² *50 lat Polskiego Związku Narciarskiego 1919–1969*, red. R. Wirszyl, Kraków 1969; *Polski Związek Narciarski 1979*, red. J. Wykrota, Warszawa 1979.

³ R. Kołodziej, „Działalność Polskiego Związku narciarskiego w latach 1919–1989”. Praca doktorska, AWF Poznań 2009.

⁴ R. Dutkova, *Zakopane, czterysta lat dziejów*, Kraków 1991, s. 102.

⁵ Aleksander Bobkowski (ur. 05.01.1885 w Krakowie) inżynier, oficer, działacz narciarski. Założyciel i prezes PZN, inicjator budowy kolejki na Kasprowy Wierch, wyciągu saniego w Kotle Gąsienicowym i kolejki na Gubałówkę. Założyciel i prezes Ligi Popierania Turystyki.

⁶ „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1929, nr 3, s. 2.

skocznia na świecie, umożliwiającą skoki na odległość ponad 70 metrów. Dużą uwagę zwrócono na organizację łączności i transportu. Wybudowano dodatkowe rozmównice telefoniczne, do Zakopanego oddelegowano specjalny personel pocztowy, władający obcymi językami. Od 1 do 9 lutego kursował między Zakopanem a Warszawą specjalny pociąg nocny, podobne kursy uruchomiono pomiędzy Zakopanem a Poroninem⁷.

Jedną z największych sensacji zawodów był udział niezwykle silnej reprezentacji angielskiej, przybywającej do Zakopanego w liczbie dwunastu osób, w tym dwóch kobiet. Rekord klubowych zgłoszeń pobił niemiecki klub w Czechach, najsilniejszy zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym w Europie Środkowej, wysyłając na zawody 36 osób. Imponujący rekord ustanowiła Czechosłowacja, wysyłając do Zakopanego 59 zawodników⁸. Polskie barwy reprezentowało 33 zawodników: Bronisław Czech, Władysław Czech, Zdzisław Motyka, Julian Motyka, Andrzej Krzeptowski I, Andrzej Krzeptowski II, Witkowski, Michalski, Skupień, Gaśienica, Schiele, Król, Cukier, Rozmus, Graca, Gaśienica Sieczka, Żytkowicz, Karol Szostak, Antoni Szostak Rajski, Mietelski, Kolesar, Bujak, oraz panie: Staszek-Polankowa, Stopka-Olesiak, Ziętkiewiczowa, Dubieńska, Gwizdała, Sawczak-Fischerowa, Bogucka, Landówna, Lorenc, Roj⁹.

Program zawodów obejmował następujące konkurencje: bieg na 50 km, bieg na 18 km, dwubój klasyczny, skoki. Niezależnie od konkurencji, które odbywały się w programie oficjalnym, podczas mistrzostw świata przeprowadzono nieoficjalnie kilka konkurencji; świadczyły one o pionierskiej roli Zakopanego i jego działaczy sportowych w światowym narciarstwie.

Po raz pierwszy na świecie w zawodach firmowanych przez FIS odbył się bieg zjazdowy mężczyzn (pierwszy raz w programie oficjalnym mistrzostw świata znalazł się dopiero w 1931 r. w Murren) i bieg zjazdowy kobiet. Tu warto dodać, że konkurencja biegowa kobiet została po raz pierwszy przeprowadzona oficjalnie na mistrzostwach świata i olimpiadzie w Oslo w 1952 r. Na zakończenie mistrzostw świata w programie nieoficjalnym odbył się również wojskowy bieg patrolowy na 28 km ze strzelaniem do 13 figur z odległości 200 m¹⁰.

Bieg na 50 km

4 lutego w hotelu „Morskie Oko” odbyła się odprawa zawodników biegu na 50 km. Trasa biegu prowadziła z Wilcznika na zachód aż do wsi Witów, potem

⁷ „Przegląd Sportowy” 1929, nr 3, s. 2.

⁸ „Przegląd Sportowy” 1929, nr 5, s. 1.

⁹ „Przegląd Sportowy” 1929, nr 6, s. 2.

¹⁰ R. Dutkowska, *Zakopane...*, s. 103.

podbieg na Gubałówkę, dalej trasa biegła grzbietem Gubałówki ze zjazdem do Poronina, następnie podbieg do Murzasichla i przez Małe Ciche do drogi Oswalda Balzera i przez Jaszczurówkę do mety na Wilczniku.

5 lutego w biegu na 50 km wystartowało 32 zawodników: Czechosłowacy, Finowie, Jugosłowianie, Łotysze, Norwegowie, Szwajcarzy, Szwedzi, Węgrzy i Polacy. W polskiej ekipie biegli: Zdzisław Motyka, Julian Motyka, Krzeptowski II, Czech, Król, Witkowski, Michalski i Gąsienica. Na starcie zabrakło Józefa Bujaka, który został wycofany przez komisję lekarską z powodu żółtaczki, oraz jednego z najlepszych polskich długodystansowców, Stanisława Wilczyńskiego, z powodu złamania nogi.

Wyniki biegu na 50 km: 1. Knuutilla (Finlandia), 2. Saarinen (Finlandia), 3. Hanson (Szwecja). Polacy: 13. Motyka, 14. Krzeptowski II, 15. Czech.

Bieg zjazdowy mężczyzn

6 lutego na stokach Kasprowego Wierchu rozegrano nieoficjalny bieg zjazdowy mężczyzn. Trasę biegu podzielono na dwa etapy. Pierwszy etap ze szczytu Kasprowej Góry na Halę Gąsienicową, drugi z Kopy Magury na Halę Olczyšką. Do startu zgłosiło się 31 zawodników. Tak relacjonował bieg zjazdowy Bronisław Czech:

Już po starcie pierwszych zawodników zorientowałem się, że warunki są ciężkie ze względu na łamliwą szeń i fałdy śnieżne. Liczyliśmy częste upadki, w ten sposób klasyfikując zawodników i orientując się w ich sprawności. Wiedząc z treningów, że najlepszym zjazdowcem jest Bracken, obserwowałem specjalnie jego zjazd na całej przestrzeni od przełęczy do Hali. Początkowo jechał pięknie i pewnie, biorąc skręty z pełną szybkością, nie wytrzymał jednak szusa w kotle, zmaglowało go przed drugim szusem na fałdach śnieżnych. Pozbierał się jednak szybko, kropiąc szusa dalej. Do tego czasu można sądzić, iż jedzie wspaniale, miał dopiero jeden upadek, gdy jego poprzednicy na tym samym odcinku padali po trzy, cztery i dziesięć razy. Kropnęło go jednak jeszcze raz, gdy mijał trzecią bramkę, przy wjeździe do żlebu. Dalej już jechał bez przeszkód. Po Brackenie jechało jeszcze kilku zawodników, aż wreszcie przyszła kolej na mnie.

Nie przypuszczałem, obserwując kolegów Polaków, którzy przede mną startowali, iż ustoję owego szusa przez kocioł, toteż w miejscu pierwszego upadku Brackena postanowiłem szczególnie uważać. Jechałem szeroko, jak tramwaj i nisko, puszczając szusa wprost na fałdy, nawiane w tym miejscu. Cudem udało mi się ustać. Jednak w dalszej jeździe z nadmiaru prędkości i... nieumiejętności wyjścia z szusa zaryłem w śnieg tuż przed trzecią bramką. Zbierałem się bardzo szybko, ale z samej emocji wydało mi się to wiekiem. Pozbierawszy się, wstawiłem narty w trasę jak w szyny i „bobowaniem” zawałałem dalej. Chwilę po tym, na mecie, gdy okazało się, że mam najlepszy czas, 18 sek. lepszy od Brackena, zostałem wezwany do Pana Prezydenta Rzeczypospolitej, który ze specjalnej trybuny przyglądał się zawodom. Pan Prezydent po krótkiej rozmowie pożegnał mnie życząc mi zwycięstwa w drugim etapie. Chwila ta utkwiała mi na zawsze w pamięci¹¹.

¹¹ „Przegląd Sportowy” 1938, nr 103, s. 3.

Wyniki biegu zjazdowego mężczyzn: 1. Bronisław Czech, 2. Bracken (Anglia), 3. Lauener (Szwajcaria). Pozostali Polacy: 7. Andrzej Krzeptowski I, 9. Władysław Czech, 14. Suleja, 17. Walczak, 20. Bujak. Poza konkursem startowały dwie Angielki: Elliot i Berker, które zajęły 13 i 14 miejsca, co jak na kobiety było wynikiem znakomitym, przewyższającym czasy wszystkich najlepszych naszych zawodników, za wyjątkiem braci Czechów i Krzeptowskiego¹².

Bieg kobiet na 6 km

7 lutego rozegrano bieg pań na dystansie 6 km, który nie należał do oficjalnego programu zawodów. Start znajdował się na Gubałówce, następnie trasa wiodła przez Blachówkę do Sobiczkowej, a metę wyznaczono na Wilczniku. Bieg rozegrano przy dużym mrozie –27 stopni. Wystartowały 23 zawodniczki, ukończyło konkurencje 21. Faworytką tego biegu była polska reprezentantka Bronisława Staszek-Polankowa, która przybyła do mety jako pierwsza z czasem 31,34 min, wyprzedzając drugą zawodniczkę – Czeszkę Belle Friendlander-Havlową o całe 3 minuty. Trzecie miejsce zajęła również reprezentantka Polski Elżbieta Ziętkiewicz¹³.

Bieg mężczyzn na 18 km

8 lutego rozegrano bieg na 18 km. Trasa tego biegu prowadziła wzdłuż drogi do Białego, skręcała koło willi Cieszynianki na Żywczańskie i prowadziła poniżej drogi „Pod Regle”, aż do wyjścia z Doliny Małej Łąki – następnie powracała do „Pod Regle”, dalej przez Kiry wzdłuż zbocza Gubałówki, przez Krzeptówki, Skibówki, Lipki, Żywczańskie na Wilcznik. Trasa płaska, urozmaicona różnymi przejściami przez młodnik, potoki. Warunki śniegowe były w tym dniu doskonałe, śnieg przemarznięty, we znaki dawała się niska temperatura: –27 stopni¹⁴.

Wyniki biegu: 1. Saarinen (Finlandia), 2. Knuutila (Finlandia), 3. Bergstroem (Szwecja); Polacy: 13. Motyka, 19. Krzeptowski II, 22. Michalski, 23. Motyka, 24. Skupień¹⁵.

Wojskowy bieg patrolowy

9 lutego rozegrano w programie nieoficjalnym wojskowy bieg patrolowy na dystansie 28 km ze strzelaniem do 13 figur z odległości 200 metrów. Trasa biegła z Wilcznika przez Lipki, Skibówki na Halę Miętusią, dalej przez Przysłop

¹² „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1929, nr 38, s. 12.

¹³ „Przegląd Sportowy” 1929 nr 7, s. 1.

¹⁴ Tamże, nr 39, s. 12.

¹⁵ R. Dutkowa, *Zakopane...*, s. 102.

Miętusi do Doliny Małej Łąki, stąd drogą „Pod Regłami” przez Lipki do mety. W biegu wystartowało sześć patroli: czechosłowacki, fiński, francuski, jugosłowiański, polski i rumuński. Polskim patrolem wojskowym dowodził por. Artur Kasprzyk. Zawodami kierował z ramienia polskiej armii dowódca 21 dywizji gen. Przeździecki, który po starcie patroli skikjoringiem (narciarz ciągnięty za koniem) objeżdżał punkty kontrolne do Kościelisk. Patrole przybywające do mety witane były przez orkiestrę wojskową, która odgrywała hymn państwa, którego zawodnicy przekraczali w danym momencie linię mety. Uroczystość rozdania nagród odbyła się tego samego dnia w sali bankietowej „Morskie Oko”¹⁶. Zwyciężyła drużyna Finlandii przed Polską i Rumunią¹⁷.

Wielki konkurs skoków

W ramach mistrzostw FIS rozegrano na Krokwi dwa konkursy: konkurs skoków do biegu złożonego (kombinacja norweska) i otwarty konkurs skoków. W konkursie do biegu złożonego zwyciężył Ruund, drugi był Johanson, a trzeci Vinjarengen – wszyscy trzej z Norwegi. Po podsumowaniu wyników skoków i biegu mistrzem kombinacji został Norweg Vinjarengen. Bronisław Czech uzyskał bardzo dobry wynik, zajmując w klasyfikacji biegu złożonego 4 miejsce.

W niedzielę 10 lutego 1929 r. rozegrano otwarty konkurs skoków. Konkurs odbył się przy publiczności liczącej około 10 tysięcy osób, panowały bardzo dobre warunki atmosferyczne, jedynie tęgi mróz (30-stopniowy) dawał się we znaki startującym. Konkurs odbywał się ze skróconego rozbiegu, na skoczni dominowali skoczkowie norwescy, aż sześciu dostało się do pierwszej dziesiątki. Na 57 zgłoszonych zawodników wystartowało 49, sklasyfikowano 41.

Wyniki otwartego konkursu skoków: 1. Ruud (Norwegia) 57 m, 2. Johansson (Norwegia) 56 m, 3. Klepppen (Norwegia) 54 m. Polacy: 10. Bronisław Czech, 17. Franciszek Cukier, 23. Wojciech Mietelski.

10 lutego na zakończenie „FIS-u” odbyło się w salach sanatorium Czerwonego Krzyża uroczyste ogłoszenie wyników i rozdanie nagród. Uroczystość otworzył przemówieniem prezes PZN płk Bobkowski, następnie zabrał głos prezes FIS płk Holmquist, który w swoim przemówieniu wyraził słowa uznania dla komitetu organizacyjnego i pogratulował polskiej drużynie dobrych osiągnięć. Po części oficjalnej rozpoczął się raut, na którym obecni byli przedstawiciele wszystkich organizacji narciarskich, generalicji, prasy zagranicznej i krajowej¹⁸.

¹⁶ „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1929, nr 39, s. 12.

¹⁷ R. Dutkova, *Zakopane...*, s. 103.

¹⁸ „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1929, nr 43, s. 8.

Mistrzostwa Świata FIS w 1939 r.

Najważniejszym zagadnieniem dla polskiej delegacji na kongresie FIS w Helsinkach dnia 22 lutego 1938 r. była sprawa przyznania Zakopanemu po raz drugi prawa organizacji narciarskich mistrzostw świata. Postulat Polski, podniesiony już w 1937 na posiedzeniu w Chamonix, został przedstawiony kongresowi do aprobaty. Duże wrażenie na uczestnikach kongresu wywarła mowa prezesa PZN ministra Aleksandra Bobkowskiego, w której przedstawił w bardzo dobrym świetle Zakopane i przekonał zebranych, jaką szansą dla Polski jest organizacja „FIS-u” w 1939 roku. Decyzją kongresu przyznano Zakopanemu organizację narciarskich mistrzostw świata w 1939 roku, lecz tym razem w konkurencjach klasycznych i zjazdowych¹⁹.

Po zawodach FIS w roku 1929 ugruntował się ostatecznie tytuł dla Zakopanego „zimowej stolicy Polski”. Następną przełomową datą dla Zakopanego był rok 1933. W tym roku uzyskuje ono prawa miejskie, a Ministerstwo Komunikacji, pod które podlega w owym czasie turystyka, przejmuje pieczę nad organizacją mistrzostw. Patronuje ono odąd szerokiej akcji budowy nowych obiektów, pod kierownictwem wiceministra inż. Aleksandra Bobkowskiego, prezesa Polskiego Związku Narciarskiego i Ligi Popierania Turystyki. Nadchodzący termin międzynarodowych zawodów dyktował ostre tempo inwestycji. Dobra koniunktura gospodarcza po okresie kryzysu wybitnie sprzyjała sprawnemu ich przeprowadzeniu.

W tym czasie zaszły ważne zmiany w sprawach własnościowych w Tatrach. Władysław Zamoyski włączył swe dobra zakopiańskie do stworzonej wraz z matką Jadwigą i siostrą Marią Fundacji „Zakłady Kórnickie”, które następnie przekazał narodowi dla celów nauki, oświaty i kultury²⁰.

20 grudnia 1938 r. oddano do użytku wyciąg saniowy w Kotle Goryczkowym, nową nartostradę przez Halę Gąsienicową i przełęcz Oblaz do Kuźnic, hotel turystyczny na Kalatówkach i drogę samochodową do niego, kolejkę widokową na Gubałówkę, stadion narciarski pod Krokwią, garaże Ligi Popierania Turystyki, stacje obsługi, kolejową stację postojową na Spyrkówce, mającą odciążać dworzec zakopiański. Unowocześniono i przebudowano ulice: Kościuszki, Zamoyskiego, Chałubińskiego.

Budowa obiektów postępowała w niezwykle szybkim czasie i na wysokim poziomie. Stawiano na europeizację Zakopanego. Powstałe z okazji „FIS-u” obiekty miały stanowić o nowym obliczu miasta²¹.

¹⁹ „Przegląd Sportowy” 1938, nr 16, s. 2.

²⁰ Z.W. Paryscy, *Wielka Encyklopedia Tatrzańska*, Poronin 1995, s. 1389.

²¹ „Turysta w Polsce” 1938, nr 2, s. 10, „Raz Dwa Trzy” 1939, nr 5, s. 15.

24 lipca 1935 roku zostało utworzone kierownictwo budowy kolejki linowej na Kasprowy Wierch, a 1 sierpnia rozpoczęto prace budowlane w terenie.

W okresie od sierpnia 1935 do lutego 1936 r. powstały trzy stacje kolejki linowej na Kasprowy Wierch, wzniesione według projektu małżeństwa inżynierów architektów Anny i Aleksandra Kodelskich. Głównym wykonawcą kolei była niemiecka firma Bleichert. Dolna stacja znajduje się w Kuźnicach na wysokości 1023 m n.p.m., pośrednia stacja znajduje się na Myślenickich Turniach na wysokości 1352 m n.p.m. i pełni podwójną rolę: jako pomieszczenie siłowni i punktu przesiadkowego. Końcowa stacja umieszczona pod wierzchołkiem Kasprowego Wierchu na wysokości 1959 m. n.p.m., łączy ze sobą wiele zadań: górnego dworca, punktu widokowego, restauracji, schroniska, dyżurki TOPR i placówki Straży Granicznej²².

W lipcu 1938 r. na polanie Kalatówki rozpoczęto budowę hotelu górskiego Tatrzańskiego Towarzystwa Narciarzy w Krakowie, które od roku 1912 posiadało tu drewniane schronisko (spalone podczas I wojny światowej). Inicjatywa wyszła od A. Bobkowskiego, ministerstwo bowiem wychodziło z założenia, że gospodarka turystyczna w górach powinna być prowadzona przez organizacje z nimi związane. W ciągu pięciu miesięcy „powstał wielki gmach o pięciu kondygnacjach. Celem było stworzenie samodzielnego ośrodka życia sportowego i towarzyskiego, połączonego z Kuźnicami linią autobusową. Fakt ten łącznie z dogodną konfiguracją terenu, która sprawia, że Kalatówki posiadają nie tylko doskonale tereny ćwiczebne dla narciarzy, lecz również i stok slalomowy (w Suchym Żlebie), jeden z najlepszych w Europie, na którym w tym sezonie będą rozegrane Mistrzostwa Świata, czyni z Kalatówek miejsce nadające się świetnie na powstanie w przyszłości samodzielnego ośrodka typu alpejskiego”²³.

Kolejną inwestycją, która powstała z okazji „FIS-u”, jest kolej linowo-terenowa na Gubałówkę wraz z należącymi do niej budynkami obu stacji, restauracji i hotelu. Kompleks został wybudowany w ekspresowym tempie, w ciągu 168 dni. Gubałówka była trzecią kolejką górską w Polsce, po kolejce na Kasprowy Wierch i na Górę Parkową w Krynicy. Budowie patronowała Liga Popierania Turystyki. Dzięki tej inwestycji Zakopane uzyskało szybkie i wygodne połączenie z Pasmem Gubałowskim, zaś mieszkańcy okolicznych osiedli i wsi dogodne połączenie z Zakopanem. Górna stacja znajduje się na wysokości 1120 m n.p.m. Kompleks powstał według projektu architektów: Arseniusza, Szwemina i Stokowskiego²⁴.

²² J.Z., *Kolej Linowa na Kasprowy Wierch*, „Architektura i Budownictwo” 1936, nr 12, s. 390.

²³ TTN, „Jedziemy na FIS” 1939, nr 1, s. 1.

²⁴ S. Marzyński, *Nowe inwestycje turystyczne w Polsce*, „Architektura i Budownictwo” 1939, nr 4/5, s. 9–23.

Przebudowano po raz kolejny skocznnię na Krokwi. Zwiększono stromiznę rozbiegu do 35°, cofnięto próg o dwa i pół metra i podwyższono o 73 cm. Przebudowano zeskok przez oddalenie punktu krytycznego do 80 metrów. Gruntownie zmieniono wybieg, zmieniono usytuowanie wieży sędziowskiej, tak aby między oczami sędziów a skoczkiem była odległość pozwalająca na prawidłową ocenę stylu. Wybudowano domek dla zawodników oczekujących na start²⁵.

6 listopada 1938 roku gościł w Zakopanem sekretarz generalny FIS Norweg Kieland. Przyjechał on celem inspekcji tras i obiektów przygotowanych na mistrzostwa świata. W towarzystwie kierowników poszczególnych konkurencji zwiedził nowe trasy zjazdowe FIS 1 i FIS 2 oraz teren slalomowy w Suchym Żlebie na Kalatówkach. Odwiedził również budowany hotel turystyczny na Kalatówkach. Wszystkie trasy i obiekty uzyskały pełną aprobatę sekretarza, który stwierdził, iż odpowiadają one w pełni wymogom regulaminu FIS²⁶.

Wielkie otwarcie zawodów FIS odbyło się 11 lutego 1939 roku na stadionie PZN pod Krokwią. Otwarcia dokonał Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Ignacy Mościcki. Przemawiali: prezes Międzynarodowej Organizacji Narciarskiej FIS mjr. Oestgaard i prezes Polskiego Związku Narciarskiego Aleksander Bobkowski. Po przemówieniach odbyła się prezentacja poszczególnych ekip. Chorążym polskiej drużyny był Stanisław Marusarz²⁷. W Zakopanem stanęło na starcie blisko 500 zawodników z 14 państw. Ponadto przybyło 200 dziennikarzy, a przebieg zawodów transmitowało 7 radiofonii europejskich. Niestety, tym razem nie dopisała pogoda. Wojsko pracowało w dzień i w nocy, wożąc z gór śnieg na trasy i skocznnię. Uroczystość otwarcia odbyła się w ulewnym deszczu, bieg zjazdowy kobiet i mężczyzn na trasie FIS 2 przy mglistej pogodzie, slalom w Suchym Żlebie na Kalatówkach w czasie szalejącej burzy śnieżnej, która zwała transparent na mecie, raniąc sędziego, bieg rozstawny 4 x 10 km na Gubałówce przy przymrozku, konkurs skoków po świeżym opadzie śniegu, uroczystość zamknięcia zawodów podczas szalejącej zawieruchy²⁸.

Mistrzostwa świata odbyły się w dniach 11–19.02.1939 r. Rozegrano następujące konkurencje: bieg zjazdowy mężczyzn, bieg zjazdowy kobiet, slalom mężczyzn, slalom kobiet, kombinacja alpejska mężczyzn, kombinacja alpejska kobiet, bieg rozstawny 4 x 10 km, bieg na 18 km, dwubój klasyczny, bieg na 50 km, skoki. Poza konkursem odbył się wojskowy bieg patrolowy.

²⁵ „Przegląd Sportowy” 1938, nr 103, s. 7.

²⁶ „Przegląd Sportowy” 1938, nr 92, s. 2.

²⁷ „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1939, nr 44, s. 1; „Raz Dwa Trzy” 1939, nr 8, s. 2.

²⁸ L. Fiszer, *Z kart kroniki polskiego narciarstwa*, Kraków 1969, s. 25.

Bieg zjazdowy

12 lutego 1939 r. na Kasprowym Wierchu rozegrano bieg zjazdowy pań i panów. Impreza zgromadziła tłumy kibiców, przybył także prezydent Ignacy Mościcki. Bieg zjazdowy odbył się na trasie FIS 2. Prowadziła ona z Kasprowego Wierchu na tzw. Wywierzyska, do mety na Kalatówkach. Długość trasy wynosiła 3600 metrów, przy różnicy wzniesień 800 m. Bieg zjazdowy pań odbył się na krótszej trasie, start znajdował się 400 metrów poniżej szczytu Kasprowego Wierchu. W zawodach wzięło udział 37 mężczyzn i 24 panie.

Wyniki biegu zjazdowego mężczyzn: 1. Lantoschner (Niemcy), 2. Jennewein (Niemcy), 3. Moltor (Szwajcaria).

Wyniki biegu zjazdowego kobiet: 1. Cranz (Niemcy), 2. Resch (Niemcy), 3. Gödl (Niemcy).

Polscy zawodnicy nie odegrali znaczącej roli w tej konkurencji. Najlepiej wypadł najstarszy reprezentant Bronisław Czech, który zajął 20. miejsce. Kolejne miejsca Polaków: 26. Karol Zając, 32. Marian Zając. Wśród kobiet najlepsze miejsce zajęła Zofia Stopkówna, plasując się na 19 pozycji, następnie Maria Marusarz na miejscu 21. i Jadwiga Bernetówna na pozycji 23. Polska reprezentacja osłabiona była brakiem faworytki, Heleny Marusarzówny, która odniosła kontuzję w trakcie treningów i nie mogła wziąć udziału w biegu²⁹.

Bieg sztafetowy 4 x 10 km

Pierwsza próba sił w konkurencji klasycznej natrafiła na zmienne warunki atmosferyczne. W ostatniej chwili zmieniono miejsce rozgrywania biegu ze stadionu narciarskiego pod Krokwią na północny stok Gubałówki, gdzie panowały lepsze warunki śniegowe. Na starcie stanęło 10 narodowych drużyn.

Wyniki biegu sztafetowego 4 x 10 km: 1. Finlandia, 2. Szwecja, 3. Włochy, 8. Polska w składzie: Karpiel, Matuszny, Orlewicz, Nowacki³⁰.

Slalom

Slalom odbył się w Suchym Żlebie nad Kalatówkami. Trasa slalomu miała długość 600 m, przy różnicy wzniesień 185 m. Wystartowało 36 zawodników, ukończyło 30. Na trasie znajdowało się 85 bramek. Organizatorzy czekali na decyzję wydziału zawodów FIS, który uznał początkowo, że trasa po ostatniej odwilży nie nadaje się do zawodów. Po kilkugodzinnym oczekiwaniu na decyzję

²⁹ „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1939, nr 45, s. 1; „Raz Dwa Trzy” 1939, nr 8, s. 5.

³⁰ „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1939, nr 48, s. 1.

wydział sportowy zgodził się na rozpoczęcie slalomu i wtedy rozpoczęła się szalona zadymka, która chwilami zupełnie zakrywała pole widzenia³¹.

Wyniki slalomu mężczyzn: 1. Rominger (Szwajcaria), 2. Jennewein (Niemcy), 3. Walch (Niemcy). Polacy: 15. Schindler, 16. Zając, 17. Czech.

Równocześnie obliczono wyniki kombinacji alpejskiej mężczyzn o mistrzostwo świata, które przedstawiały się następująco: 1. Jennewein (Niemcy), 2. Walch (Niemcy), 3. Romminger (Szwajcaria). Polacy: 15. Schindler, 16. Czech, 22. Zając.

W klasyfikacji drużynowej w kombinacji alpejskiej pierwsze miejsce zajęli Niemcy, przed Szwajcarami i Norwegami. Polska drużyna uplasowała się na 6. miejscu.

Wyniki slalomu kobiet: 1. Cranz (Niemcy), 2. Schand (Szwajcaria), 3. Nilson (Szwecja). Polki: 8. Stopkówna, 9. Marusarzówna.

Wyniki kombinacji alpejskiej kobiet: 1. Cranz (Niemcy), 2. Schand (Szwajcaria), 3. Resch (Niemcy). Polki: 8. Stopkówna, 12. Marusarzówna³².

Bieg na 18 km

15 lutego odbył się bieg na 18 km. Trasa biegła północnymi stokami Gubałówki. Różnica wzniesień wynosiła 200 m. Konkurencja była bardzo duża, wystartowało 100 zawodników. Bieg na 18 kilometrów był biegiem łączonym, a więc zaliczany zarówno do klasyfikacji otwartej, jak i do kombinacji. Jednak w pierwszej dziesiątce nie znalazł się żaden kombinator, tylko sami biegacze specjaliści. Pierwszym kombinatorem w klasyfikacji był Makkinen (Finlandia), dopiero na miejscu 15.

Wynik biegu na 18 km: 1. Kurikkala (Finlandia), 2. Karppinen (Finlandia), 3. Pahlin (Szwecja). Polacy: 36. Matuszny, 38. Nowacki, 51. Zubek, 55. Marusarz³³.

Wyniki biegu złożonego, w skład którego wchodził bieg na 18 km i skoki: 1. Brauer (Niemcy), Sellin (Szwecja), 3. Fosseide (Norwegia). Polacy: 4. Andrzej Marusarz, 7. Stanisław Marusarz, 8. Wnuk, 11. Woyna-Orlewicz³⁴.

Bieg na 50 km

Narciarski maraton na dystansie 50 km rozegrano 18 lutego na trasie ze startu na Gubałówce w stronę Furmanowej, przez Nowe Bystre do Dzianisza, by po obejściu Iwańskiego Wierchu przez Płazówkę i Butorową wrócić na metę. Powyższa trasa miała długość 25 km i zawodnicy musieli pokonać ją dwukrotnie. Do biegu wystartowało 50 zawodników, ukończyło 41. Faworyt biegu Norweg

³¹ „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1939, nr 47, s. 1.

³² Tamże; „Raz Dwa Trzy” 1939, nr 9, s. 4.

³³ „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1939, nr 48, s. 1.

³⁴ „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1939, nr 49, s. 1.

Bergendahl od pierwszego etapu znajdował się na prowadzeniu, niesamowitego Norwega zaciekle gonił Fin – Karppinen. Bergendahl miał kłopoty na trasie biegu z wiązaniem i wymienił nartę na inną. Przepisy zezwalały na wymianę narty tylko pod warunkiem jej złamania. Norweg narty nie złamał i Finowie mogli złożyć protest, który mógł wykluczyć fenomenalnego Norwega, jednak odstąpili od takiej możliwości i Bergendahl został mistrzem świata.

Wyniki biegu na 50 km: 1. Bergendahl (Norwegia), 2. Karppinen (Finlandia), 3. Gjöslinen (Norwegia). Polacy: 11. Zubek, 22. Fąfrowicz, 24. Marduła, 28. Krysiak. Bieg został zorganizowany perfekcyjnie. Polskie Radio prowadziło z trasy biegu transmisje do siedmiu krajów. Aparatura mieściła się w namiocie na Gubałowie. Na trasie biegu ustawiono 8 stałych punktów mikrofonowych, z których podawano na bieżąco relację z zawodów³⁵.

Otwarty konkurs skoków

Konkurs skoków odbył się 19 lutego 1939 roku. Na stadionie pod Krokwią zebrało się około 30 000 widzów. Stadion został na ten uroczysty dzień wspólnie udekorowany. Warunki śnieżne były jednak trudne, dlatego od wczesnego ranka rozpoczęto pod kierunkiem płk. Wagnera przygotowania skoczni. Do konkursu zgłoszono 68 zawodników, startowało 48, sklasyfikowano 30. Skocznia ze względu na świeżo spadły śnieg i zlodzony zeskok była dość trudna. Sędziowie orzekający zarządzili drugą serię skoków ze skróconego rozbiegu. Na starcie zebrała się elita najlepszych skoczków świata. Faworytami konkursu byli Norwegowie i Niemcy, którzy przyswoili sobie norweski styl skoków. Wśród Polaków największe nadzieje pokładano w skokach Stanisława Marusarza i młodego zakopiańczyka Jana Kuli. Kula na treningu przed oficjalnymi zawodami osiągnął odległość 85,5 metra, co było nowym nieoficjalnym rekordem Wielkiej Krokwi.

Wyniki konkursu skoków: 1. Bradl (Niemcy), 2. Round (Norwegia), 3. Kongsgaard (Norwegia). Polacy: 5. Stanisław Marusarz, 11. Kula, 15. Andrzej Marusarz³⁶.

Wojskowy bieg patrolowy

Piątek 17 lutego 1939 roku był dniem wolnym w ramach oficjalnego programu mistrzostw FIS. Dzień ten poświęcono na wojskowy bieg patrolowy ze strzelaniem, który nie był uznawany za oficjalną konkurencję FIS.

Do biegu zgłoszono 7 patroli: fiński, włoski, szwedzki, niemiecki, węgierski, polski i rumuński. Polski patrol przygotowywał się do startu na obozie trenin-

³⁵ „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1939, nr 51, s. 1; „Raz Dwa Trzy” 1939, nr 9, s. 15.

³⁶ „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1939, nr 52, s. 1; „Raz Dwa Trzy” 1939, nr 9, s. 3.

gowym w Kirach, pod okiem austriackiego trenera Seppa Röhrla. Postać trenera Röhrla zapisała się na ciemnych kartach wojennej historii Zakopanego³⁷.

Bieg odbył się na trasie pod Reglami. W pobliżu skoczni treningowej znajdowała się strzelnica, na której zawodnicy po przebiegnięciu 18,5 km oddawali po trzy strzały do kolorowych balonów.

Wyniki biegu patrolowego: 1. Niemcy (Gaum, Zangl, Schaumann, Speckbacher), 2. Szwecja (Hjukstrom, Hjukstron, Ostensson, Svelender), 3. Polska (Hamburger, Haratyk, Czeczor, Wawrzacz)³⁸.

Zamknięcie zawodów FIS w 1939 r. w Zakopanem odbyło się na stadionie pod Krokwią w niedzielę 19 lutego. Przed trybuną honorową ustawione były pocztysztandarowe państw biorących udział w zawodach. Uroczystość rozpoczęła się od rozdania nagród dla zwycięzców konkursu skoków i biegu na 50 km. Zawody zamykał przemówieniem prezes FIS mjr Oestgaard i min. Aleksander Bobkowski³⁹.

Organizacja narciarskich mistrzostw świata odegrała dużą rolę w historii Zakopanego i polskiego narciarstwa. Dzięki mobilizacji grupy fanatyków narciarstwa powstały liczne obiekty sportowe, funkcjonujące do dnia dzisiejszego. Od przeszło 70. lat nie udało się wybudować w Tatrach stacji narciarskiej na miarę Kasprowego Wierchu czy też Gubałówki.

Bardzo duży postęp w narciarstwie, a w szczególności rozwój dyscyplin zjazdowych, notuje się w latach 1930–1939. W tych latach starty zakopiańczyków w zawodach międzynarodowych liczy się już w setkach. Udział w mistrzostwach licznej rzeszy dziennikarzy spowodował rozpropagowanie Zakopanego w kraju i zagranicą. Niewiele jest takich miast na świecie, gdzie tyle razy spotykali się najlepsi sportowcy z całego świata: norweskie Oslo, szwedzkie Fallun, fińskie Lahtii, austriacki Innsbruck i polskie Zakopane.

---

³⁷ Sepp Röhl – obywatel Austrii. Przybył do Zakopanego w 1937 na zaproszenie PZN, by wziąć udział w slalomie specjalnym, rok później został zaangażowany w charakterze instruktora narciarskiego. W sezonie letnim pracował w Warszawie jako instruktor tenisa. W październiku 1939 powrócił do Zakopanego jako pracownik Gestapo. Posiadając dużą wiedzę na temat środowiska narciarskiego, przyczynił się do aresztowań wielu znanych działaczy i sportowców.

³⁸ „Raz Dwa Trzy” 1939, nr 9, s. 14.

³⁹ „Przegląd Sportowy” 1939, nr 52, s. 1.

Summary

World Championships of the International Federation (FIS) in Zakopane, in the Years 1929 and 1939

The aim of the article is to present the World Championships of the International Federation (FIS) organized in Zakopane in the period between the two world wars, in the years 1929 and 1939. The author describes the preparations for the championships, points out some sport buildings, which survived till the present times, as the material evidence of the competitions. He also shows the influence of the championships upon the development of Polish skiing, as well as the development of Zakopane and its popularization all over the world. The particular sport contests and the achieved results were systematized in the article.

Keywords: skiing, FIS, World Championships of the International Federation (FIS), Zakopane.

Bibliografia

A. Źródła

I. Prasa

„Ilustrowany Kurier Codzienny”, Kraków 1929–1939

„Przegląd Sportowy”, Kraków 1929–1939

„Raz Dwa Trzy”, Kraków 1939

„Turysta w Polsce”, Kraków 1938

B. Literatura

Dutkova R., *Zakopane, czterysta lat dziejów*, Kraków 1991.

Fiszer L., Kapeniak J., Matzenauer M., *Kronika śnieżnych tras*, Warszawa 1977.

Fiszer L., *Z kart kroniki polskiego narciarstwa*, Kraków 1969.

Marzyński S., *Nowe inwestycje turystyczne w Polsce*, „Architektura i Budownictwo” nr 4/5, s. 9–23, Warszawa 1939.

Paryscy Z.W., *Wielka Encyklopedia Tatrzańska*, Poronin 1995.

Wirszyl R., *50 lat Polskiego Związku Narciarskiego 1919–1969*, Kraków 1969.

Wykrota J., *Polski Związek Narciarski 1979*, Warszawa 1979.

Z.J., *Kolej linowa na Kasprowy Wierch*, „Architektura i Budownictwo” nr 12, s. 390, Warszawa 1936.

Prace niepublikowane

Kołodziej R., „Działalność Polskiego Związku Narciarskiego w latach 1919–1989”, AWF Poznań 2009.